

Noi mărturii documentare privitoare la lupta muncitorilor hunedoreni, condusă de P.C.R., împotriva regimului burghezo-moșieresc

ION FRĂȚILA

Deosebit de bogat în fapte istorice, județul Hunedoara pe drept cuvânt se poate mindri și cu o îndelungată tradiție de luptă a clasei muncitoare, luptă care va rămâne pentru totdeauna înscrisă cu litere durabile în istoria proletariatului și a poporului român.

Memoria scrisă a documentelor vremii aduce în fața ochilor noștri nenumărate mărturii compuse din programe, manifeste, statute, informații, rapoarte, fotografii etc., care reflectă o vastă activitate a comunistilor pentru organizarea și conducerea muncitorimii hunedorene în luptă; greva generală din octombrie 1920, constituirea primelor nuclee comuniste în centrele cu veche tradiție revoluționară — Petroșani, Lupeni, Vulcan, Hunedoara, Călan, Brad, Simeria —, lupta muncitorimii în perioada crizei de supraproducție din 1929-1933, lupta împotriva fascizării țării și pentru crearea Frontului antifascist etc. Ele dau posibilitatea înțelegerii convingătoare a luptei eroice, pline de abnegație a comunistilor — mulți dintre ei fii ai acestor meleaguri —, pentru înfăptuirea idealurilor de veacuri ale clasei muncitoare.

După cum se știe, la sfârșitul anului 1918 și începutul anului următor în județul Hunedoara și în special în Valea Jiului, unde cu timpul s-a format unul dintre cele mai puternice detașamente de luptă ale proletariatului român, s-au creat consiliile muncitorești și sfaturile muncitorești. Sub îndrumarea lor, minerii din Valea Jiului au declarat în ianuarie 1919 o grevă generală, care alături de alte acțiuni a constituit un preludiv al grevei generale din octombrie 1920 și care a arătat că pe aceste meleaguri existau deja puternice organizații muncitorești.

Continuarea adâncirii a nemulțumirilor și amplificarea spiritului revoluționar determină ca la 19 martie 1920 muncitorii să înainteze Direcției minelor din Petroșani un ultimatum în care se arată că dacă în 24 de ore nu li se satisfac cererile vor declara grevă. Cum era de așteptat cele cerute nu sînt satisfăcute, ba mai mult, salariile care trebuiau să fie plătite nu se achită nici la 20 martie. Și așa cum ne-o adevărește un document al vremii: „Ne mai putînd îndura mizeria, foamea, condițiile grele de muncă, nelegiuirile și prigoana autorităților, muncitorii mineri români și maghiari din Petroșani au declarat grevă la 22 martie 1920, grevă care la 26 martie a cuprins și Aninoasa, Petrila și Lonea, numărul minerilor aflați în grevă în această zi ridicîndu-se la 9 000”¹⁾. Armata intră în acțiune și începe evacuarea muncitorilor din case pe stradă. Mulți muncitori se retrag în munții din apropiere, iar după reîntoarcere acasă, încep să manifesteze pe străzi pentru eliberarea celor

arestați. Cu toate că intervine din nou armata, muncitorii nu se intimidază, dar la a doua intervenție a acesteia, când se înregistrează ciocniri singeroase, muncitorii sînt nevoiți să cedeze.

Dezvoltarea rapidă a luptelor greviste, și în special grevele pe ramură, orașe sau zone, anunțau premisele unei greve generale pe întreaga țară. La aceasta au contribuit în cea mai mare măsură militanții revoluționari, în frunte cu membrii grupurilor comuniste, care în acea perioadă desfășoară o activitate mai sistematică de răspîndire a ideilor marxism-leninismului. Acum sînt publicate o serie de broșuri, care cuprind lucrări ale lui Lenin și documente ale Internaționalei comuniste. Grupurile comuniste cereau transformarea partidului socialist în partid comunist. Edificator în acest sens este conținutul unui raport, în care conducerea Societății miniere Petroșani era nevoită să recunoască că „de acest pericol roșu nu mai putem scăpa altfel decît dacă le dăm muncitorilor ce le compete de drept, împiedecîndu-i însă în același timp de a ajunge la astfel de drepturi și prin ele în posesiunea unei astfel de puteri, pe care ar folosi-o numai pentru a răsturna orînduirea socială de azi“²⁾.

În asemenea împrejurări se apropia ziua de 20 octombrie, cînd în întreaga țară avea să înceapă greva generală. Obiectivul principal al ei a fost cucerirea de drepturi democratice, printre revendicările grevei înscriindu-se recunoașterea sindicatelor și a comitetelor de întreprindere, retragerea gărzilor militare din întreprinderi, încetarea represuniilor împotriva membrilor organizațiilor muncitorești etc. Greva s-a manifestat puternic în toate centrele industriale ale județului Hunedoara, îndeosebi în Valea Jiului, Simeria, Călan, Hunedoara, Teliuc, Ghelar etc.

Intr-un raport al Inspectoratului minier Petroșani se arată că, în dimineața zilei de 21 octombrie 1920, greva primește un caracter general în toată Valea Jiului³⁾. Muncitorii de la Lupeni care lucrau la minele Aurelia, Carolina, Victoria, Clara, Ileana nu au mai coborît la lucru, adunîndu-se în fața secției de preparare a cărbunelui, de unde au pornit încolonați, purtînd drapele roșii, pe străzile orașului pînă la direcția minelor. Ei au scandat : „Vrem pîine și drepturi pentru mineri !, Jos starea de asediu !, Trăiască greva generală !“⁴⁾. În ciuda măsurilor represive luate de jandarmi, muncitorii au continuat demonstrația. Ajungînd la locul propus, ei au ținut o nouă întrunire.

Exemplul minerilor din Valea Jiului a fost urmat și de muncitorii de la Hunedoara, Ghelar, Govăjdia, Teliucu Inferior, Simeria și zona Bradului. Iată ce se spune într-o notă telefonică trimisă de șeful poliției din Hunedoara la 21 octombrie 1920 „Raportez că greva la Uzinele Statului din Hunedoara, Ghelar, Govăjdia, la minele de fier din Teliucu Inferior și la Uzinele de fier din Călan a izbucnit. Am comunicat cu garnizoana Orăștie de unde am primit ordin să-i bag cu forța în lucru...“⁵⁾. În buletinul informativ nr. 51 din 21 octombrie 1910 al Companiei de jandarmi Hunedoara se arată că „După cum raportează subunitățile acestei companii, astă noapte 20/21 octombrie, de la orele 24 pînă la 8 dimineața, s-au pus în grevă lucrătorii de la Atelierele căilor ferate din Simeria, de la Uzinele de fier Hunedoara, Ghelar și Govăjdia“. În buletinul următor din 22 octombrie se specifică : „Lucrătorii de la Atelierele Simeria, de la Uzinele de fier Hunedoara, Ghelar, Govăjdia, continuă greva...“⁶⁾.

Intr-o informare către procurorul general se poate vedea că greva generală continuă cu amploare la întreprinderile menționate, ea extin-

zîndu-se la 24 octombrie și în zona Bradului. „Greva continuă la Hunedoara, Ghelar, Govăjdia și Călan. În ziua de 30/10 a.c. la orele 8 au intrat în grevă și muncitorii de la minele de aur din Gurabarza, Valea Morii, Ruda, Musariu, pînă în prezent se lucrează numai la minele de cărbuni Țebea“⁷⁾.

Și acum ca și altădată autoritățile trimit armata pentru a forța pe muncitori să reia lucrul. Localurile sindicatelor au fost închise, o serie de muncitori au fost arestați și acuzați ca fiind instigatori la grevă. Însă cu toate măsurile luate de jandarmerie și armată, de celelalte autorități, muncitorii și-au apărut cu dirzenie drepturile. Iată ce se spune într-un act oficial despre acest lucru : „Faptul că minerii s-au opus cu dirzenie măsurilor represive și au continuat circa 14 zile greva se datorește activității puternicului grup comunist, care a mobilizat și a condus pe minerii, inițiind diferite forme de luptă, de la retragerea în păduri și ocuparea galeriilor, pînă la demonstrații de stradă, ca aceea de la Vulcan“⁸⁾.

Măsurile represive luate de regimul burghezo-moșieresc în urma grevei generale nu au putut stăvili lupta muncitorimii hunedorene împotriva exploatării, aceasta continuînd sub noi și noi forme, provocînd îngrijorarea autorităților. Într-o dare de seamă informativă a Corpului 7 armată, din aprilie 1921, se preciza că : „În regiunea Valea Jiului s-au pus bazele Sindicatului Social-Democrat, la care au aderat românii și ungurii. Agitațiile muncitorilor continuă în așa mod că atelierele statului sînt în pericol... Au început din nou înervările și tulburările din trecut, a început iar o epocă de îngrijorare“⁹⁾. În spiritul „îngrijorărilor“ care au început, același inspectorat semnalează Direcției generale a minelor București că : „După întoarcerea muncitorilor care în urma grevei generale au fost osîndiți la muncă silnică, iar s-a observat o mișcare între muncitori. Spiritele au devenit tot mai neliniștite și iritate“¹⁰⁾.

Profundul proces de radicalizare prin care trecea mișcarea muncitorească din țara noastră, acțiunea de delimitare ideologică și organizatorică ce-l însoțea s-au reflectat din plin și în activitatea desfășurată de partidul socialist. După greva generală, pînă la sfîrșitul lunii martie 1921, în toate întrunirile și ședințele acestui partid s-au desfășurat dezbateri îndelungate cu privire la necesitatea transformării lui în partid comunist, ceea ce s-a și petrecut la 8 mai 1921.

Cu toate că de la primul moment al creării sale a trebuit să înfrunte teroarea burghezo-moșierimii, Partidul Comunist Român a fost în fruntea clasei muncitoare. Sub conducerea sa, proletariatul din țara noastră și-a spus cuvîntul în toate evenimentele importante ale țării, situîndu-se în prima linie a luptei pentru progres social.

De acum activitatea comuniștilor de pe meleagurile hunedorene continuă cu o tot mai mare intensitate. Din numeroasele documente de acuzare a lor cităm un fragment : „Act de acuzare ! Sirbu Vasile din comuna Cerbăl, actualmente aflat liber la domiciliul său, se acuză de delictul de propagandă (agitație) prevăzut și pedepsit de art. 172 al I.C. Pen., fiindcă, cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 Mai 1923 muncitoresc, a ținut o întrunire la care s-a votat o moțiune și a răspîndit printre muncitori manifeste, prin care a căutat să provoace ura clasei muncitoare contra clasei conducătoare, zicînd despre această clasă în moțiunea amintită, că le face traiul imposibil și creează numai legi de încătușare a muncitorilor, chemînd pe muncitori la luptă contra clasei conducătoare“¹¹⁾.

Creșterea influenței Partidului Comunist Român s-a făcut deosebit de simțită în rîndurile muncitorimii din județul nostru. Circulare, scrisori și rapoarte consemnează preocuparea Comitetului Central al partidului pentru consolidarea și maturizarea primelor nuclee comuniste care au luat ființă pe aceste meleaguri. Într-o scrisoare circulară adresată grupei comuniste din Lupeni, organele de centru ale partidului arătau la 1 ianuarie 1924 : „În luna februarie partidul nostru va ține congresul în întreaga țară (e vorba de Congresul al III-lea al P.C.R.). Dacă va fi legal ori ilegal, aceasta o vom ști mai târziu. Înainte de ținerea congresului, ziarele noastre vor publica ordinea de zi a congresului, precum și dările de seamă obișnuite care se țin la congres, precum și unele întrebări referitoare la întrebările (punctele de vedere) ale partidului.

Congresul va avea chemarea ca mișcărilor partidului și organizațiilor, care azi sînt încă foarte tinere, să le dăm direcții drepte, sănătoase, ca să devină partid (de opoziție), de luptă și pentru care e nevoie ca fiecare grupă și secție a partidului să facă obiectul discuției, care vor clarifica adevărul, proiectele precum și fondarea, care sînt atît de necesare partidului. Pentru a putea avea destulă energie a continua acțiunea și organizarea partidului, a dispune de ajungerea și arătarea celui mai favorabil rezultat. Din care cauză, începînd încă de acum, se vor ține încontinuu adunări, se vor discuta și stabili toate acele întrebări, care de la înființarea partidului nostru s-au pus (luat în discuție) și bine și rău sau absolut nu s-au rezolvat.

Vă veți da silința tovarăși ca pentru atitudinea partidului în viitor să ni se înainteze propunerile programului. Toate secțiile și grupele sînt îndatorate, ca cel mai târziu pînă la data de 25 ianuarie — pe adresa de mai sus — să ne înainteze o dare de seamă asupra stării morale și materiale...“¹²⁾.

Ca răspuns la circulara mai sus-arătată stau mărturie cîteva scrisori ce formează corespondența purtată de către organizațiile comuniste locale cu membrii Comitetului Central al Partidului Comunist (cu Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Nicolae Marian și alții) precum și conceptul primului raport de activitate al organelor locale de partid. În aceste documente pe care le socotim de mare însemnătate, se reflectă împrejurările în care au luat ființă și au activat primele organizații comuniste pe meleagurile județului Hunedoara, după crearea partidului. Aceste dovezi scoase la iveală atestă faptul că pe plan local evenimentul a avut loc în vara anului 1923, în Valea Jiului, la Lupeni. În anul 1924 se atestă documentar existența și activitatea unei organizații comuniste și la Vulcan. Organele de siguranță raportează că : „În ultimul timp în raza Petroșanilor, s-au răspîndit afișe comuniste. Toate autoritățile ne-am întîlnit și în urma cercetărilor efectuate, siguranța Petroșani a descoperit complet firul comunist, arestînd toți indivizii în cauză. Compania a identificat cu această ocazie un început de organizare comunistă la Vulcan. Cele 8 persoane identificate s-au înaintat siguranței, împreună cu actele compromițătoare între care și un plan de împărțire a acțiunii comuniste cu un tabel nominal“¹³⁾. În ceea ce privește activitatea lor, redăm următoarele : „Toți membrii aveau menirea ca la rîndul lor să facă propagandă pentru a obține aderarea și altor membri pentru partid. Această propagandă s-a făcut în locuri publice, pe străzi și oriunde aveau prilejul. Propaganda se făcea prin răspîndirea ziarului „Socialismul“ și „Munkaş“ precum și prin cuvinte de convingere ale clasei

proletariatului, arătându-le oglinda vieții comuniste, care luptă pentru dezrobirea proletariatului și înfrângerea burgheziei și totodată arătându-le activitatea și greșelile comise de spărgătorii de la Cluj“¹⁴).

În perioada de după 5 aprilie 1924, când Partidul Comunist Român este scos în afara legii, în condițiile aspre ale ilegalității, înfruntând prigoana autorităților, partidul a găsit forme și metode corespunzătoare pentru întărirea și extinderea legăturilor sale cu masele muncitoare, în vederea îndrumării și organizării luptei acestora. Iată ce scriau comuniștii din grupa Lupeni într-o informare adresată organelor de centru ale partidului: „Situația la noi în Lupeni, în special pe toată Valea Jiului, este foarte delicată... dar fiți siguri că noi nu uităm de datoria noastră față de lupta pentru dezrobirea proletariatului și sîntem gata a ne sacrifica pentru această cauză sfîntă și pentru crezul și cugetul nostru de a le pune în realitate“¹⁵).

Sub conducerea comuniștilor, muncitorimea hunedoreană s-a ridicat cu hotărîre la luptă împotriva exploatării patronale, desfășurînd în această perioadă numeroase acțiuni greviste. Pentru a cîștiga dreptul la o viață mai bună, muncitorii care lucrau la societatea minelor de aur „Ruda 12 Apostoli“ din Brad, în număr de 500, au declarat grevă la 2 decembrie 1924. Greva a durat pînă la 10 decembrie cînd conducerea societății sprijinită de jandarmi a silit o parte din muncitori să reia lucrul. La 16 decembrie, însă postul de jandarmi din Țebea anunța alarmat că minerii din nou au refuzat să meargă la lucru, cerîndu-și drepturile¹⁶).

Ca urmare a activității desfășurate de comuniști s-a întetit în această perioadă lupta muncitorilor pentru crearea unei organizații sindicale puternice, unite. În acest scop, după cum se știe are loc în anul 1923 Congresul general al sindicatelor. Luptînd pentru convocarea congresului, comuniștii urmăreau dezbaterea, cu această ocazie, a celor mai arzătoare probleme cum ar fi organizarea rezistenței proletariatului contra ofensivei burgheziei, pentru închegarea Frontului Unic Muncitoresc, organizarea sindicatelor pe baze unice, congresul trebuind să constituie un instrument al unității muncitorești. Reformiștii din conducerea sindicatelor nu au inclus pe ordinea de zi nici una din problemele importante ale mișcării muncitorești, dar comuniștii au desfășurat o intensă muncă de lămurire a maselor, insistînd ca la congres să fie dezbătute tocmai asemenea probleme.

Șefii reformiști au făcut tot posibilul pentru a realiza afilierea la Internaționala oportunistă de la Amsterdam și pentru a înlătura pe comuniști din conducerea sindicatelor, ei fiind pentru crearea unei centrale sindicale reformiste, docilă burgheziei. În acest scop, ei au ales ca loc de desfășurare a lucrărilor congresului orașul Cluj, care era sub stare de asediu, luînd în același timp măsuri ca numeroase centre muncitorești să nu-și poată trimite reprezentanții lor la acest congres.

Ruperea unității sindicale a provocat un puternic protest în sinul maselor, care pretutindeni, sub conducerea P.C.R., luptau pentru restabilirea unității mișcării sindicale. Sindicatele din Valea Jiului au urmat în această perioadă linia justă a partidului. Iată ce se arată într-un raport al grupeii de partid din Lupeni, referitor la acest lucru : „Muncitorimea minieră din Valea Jiului s-a scîrbit de trădătorii și spărgătorii din Cluj și a boicotat syndicatele“. Arătînd că nu pot merge pe linia „dăunătoare“ fixată la Cluj, raportul spunea mai departe că : „...minerii din Valea Jiului constituie o forță puternică a proletariatului din Ar-

deal și Banat, care prin forța sindicatelor a obținut cele mai favorabile drepturi de existență și condiții de muncă asigurate prin contracte colective de muncă. Ea a dat o bună dovadă și pildă proletariatului din Ardeal și Banat¹⁷⁾.

Intr-o scrisoare adresată de un reprezentant al grupeii comuniste din Lupeni organelor centrale ale partidului comunist în anul 1924 se arăta printre altele : „Regretăm foarte mult că nu am putut lua parte la această conferință (este vorba despre conferința ținută la Sibiu în 29 decembrie 1923 de Sindicatele Unitare în care activau comuniștii în ilegalitate), cauza este că trebuie să călătorim la Deva, în audiențe la prefectura județului pentru adunări de comitet și ședințe generale cu membrii sindicatelor deoarece la noi există starea de asediu nr. 3 și numai cu aprobarea prefectului putem ține asemenea întruniri și sub supravegherea autorităților militare“¹⁸⁾.

La începutul lunii iulie 1926 au intrat în grevă muncitorii de la Uzina din Călan, grevă care a durat câteva zile și care a izbucnit din nou în luna august¹⁹⁾, iar în cursul anului 1928, muncitorii mineri desfășoară o puternică acțiune grevistă în toată Valea Jiului. Adresându-se muncitorimii, cu ocazia zilei de 1 Mai 1928, Partidul Comunist Român arăta într-un manifest că această zi trebuie să fie „un strigăt de luptă contra ofensivei capitaliste și împotriva prigoanei ce sugrumă pe luptătorii clasei muncitoare“²⁰⁾. Greva care izbucnește la 3 mai a fost pregătită în mod sistematic de către comuniști, fapt subliniat de altfel chiar de autorități. Așa cum se arăta într-o telegramă, „situația se poate atribui elementelor locale comuniste“ care „printr-o propagandă ascunsă și puternică, vechile nuclee comuniste au dovedit că și-au reluat activitatea“²¹⁾.

Sub directă conducere a partidului, în perioada crizei economice din 1929—1933 se desfășoară în județul Hunedoara puternice lupte revoluționare împotriva regimului burghezo-moșieresc. Muncitorii de la Călan, Lupeni, din zona Bradului, de la Simeria și Uzinele de fier din Hunedoara și-au săpat cu litere de sânge, în această perioadă, un loc de frunte în istoria mișcării muncitorești din țara noastră.

După cum se știe în cadrul luptei revoluționare a proletariatului român, la începutul crizei economice un rol însemnat l-a avut greva minerilor de la Lupeni, din august 1929. Asupra cauzei și desfășurării grevei nu mai insistăm, dat fiind că s-a scris destul de mult despre ea, subliniind doar că ea a lovit puternic în politica guvernanților burghezo-moșierimii, care voiau să iasă din criză pe umerii clasei muncitoare și a demonstrat că în rândurile proletariatului a pătruns cuvântul Partidului Comunist Român cu privire la ieșirea revoluționară din criză.

În cursul anului 1930 se desfășoară la întreprinderile industriale din județul nostru greve aproape zilnic pentru revendicări economice imediate. Astfel, la 3 ianuarie, datorită faptului că Direcțiunea minelor din Lonea modificase mersul trenului, care transporta pe mineri la lucru, în așa fel încât muncitorii să se prezinte la locul de muncă înaintea începerii lucrului, minerii intră în grevă²²⁾. Hotărîrea Direcției minelor din Lonea în ce privește prelungirea zilei de lucru, oglindește de fapt tendința capitaliștilor de a obține un cât mai mare profit. La 4 ianuarie a aceluiași an intră în grevă o altă parte a muncitorilor din Lonea, nemulțumiți de noul contract colectiv impus de către societate²³⁾.

Cu ocazia tratativelor duse, patronii nu au acceptat revendicările muncitorilor, astfel că greva va continua pînă la 8 ianuarie, cînd cu a-

jutorul armatei, conducerea minei impune preluarea lucrului. Această grevă condusă de comuniști, după cum recunoaște printr-o adresă poliția din Deva, a constituit un imbold în lupta grevistă a muncitorilor din toate centrele industriale ale județului.

Și într-adevăr între 1-12 ianuarie o nouă grevă izbucnește în rândul muncitorilor de la mina Sălătruc-Livezeni. Dintr-un raport al preturii din Petroșani rezultă că minerii greviști în număr de aproximativ 150 s-au ridicat împotriva unor puncte nefavorabile din contractul colectiv.

Intr-un manifest al Comitetului regional P.C.R., adresat în anul 1931 muncitorimii hunedorene, după ce demască planurile de „raționalizare” ale guvernărilor, realizate prin concedieri, reduceri de salarii și evacuarea celor fără lucru din locuință, se face apel ca muncitorimea să lupte pentru : „punerea în libertate a celor arestați, contra teroarei fasciste, contra concedierilor, pentru reprimirea celor concediați, contra evacuării din localitate, pentru timp de lucru pentru toată săptămîna, pentru ridicarea salariilor, contra plătirii impozitelor și datoriilor la bancă, pentru răsturnarea dictaturii fasciste, pentru un guvern democratic”²⁴).

Concomitent cu acțiunile greviste sînt răspindite tot mai multe asemenea manifeste ale Partidului Comunist Român, prin care se demască politica de fascizare a țării, de pe urma căreia muncitorii îndură cea mai neagră mizerie. Ele arată totodată că cea mai eficace cale pentru apărarea intereselor muncitorimii este organizarea lor pe principiul luptei de clasă, cerînd muncitorilor să lupte împotriva reducerilor de salarii, pentru reprimirea celor concediați etc.

Intr-un buletin informativ din 12 ianuarie 1931, referitor la starea de spirit a muncitorilor mineri din Valea Jiului se spune : „...Se intenționează de către membrii partidului comunist răspîndirea de manifeste care îndeamnă pe muncitori la grevă... Se vorbește în șoaptă despre o grevă generală în Valea Jiului, care va avea loc după 15 ianuarie curent și la care se vor afilia și ceferiștii. După 15 ianuarie urmează să vie în Valea Jiului un reprezentant al partidului comunist, care să organizeze pe comuniști... și să-și atragă noi membri”²⁵).

În raportul întocmit de către Chestura de poliție Deva, avînd ca obiect mișcarea comunistă din județul Hunedoara, se arată : „În regiunea Valea Jiului : Colportorii și propovăduitorii ideilor comuniste lucrează mai mult în mod clandestin și individual răspîndind, mai ales noaptea, printre prieteni și cunoscuți și printre oamenii lor de încredere manifeste și instrucțiuni, tălmăcindu-le conținutul și dînd îndrumări asupra modului cum trebuiesc executate. Din instrucțiunile trimise de centrul de la București organizațiilor comuniste, semnalate prin diferite rapoarte ale noastre, se poate constata că acestea nu sînt expediate pe adresa capilor mișcărilor comuniste, ci pe adresa unor cunoscuți ai acestora, care apoi ulterior le înmînează celor destinați pentru a le executa. Pînă în prezent nu am putut stabili dacă membrii conducători ai organizațiilor comuniste de aici ar poseda fonduri mai însemnate pentru acoperirea cheltuielilor în desfășurarea propagandei lor. Cheltuielile mai mărunte făcute cu ocazia deplasărilor, ajutorarea unui membru arestat sau cu ocazia desfășurării propagandei, se acoperă din sumele încasate prin colecte, sume care, apoi, după cum sîntem informați, li se restituie de către centru, prin intermedierea avocatului Dr. Augustin Almășan, capul mișcării comuniste și fanatic aderent al ideilor comu-

niste din acest județ. În comuna Simeria : În alegerile recente, comuniștii au obținut un număr de 118 voturi la centrul de votare... În orașul Hunedoara : Propaganda ce s-a făcut printre muncitorii de la Uzinele de fier și comunele aparținătoare s-a dovedit în alegerile recente, prezentând un număr de 145 voturi în favoarea Blocului muncitoresc-țărănesc. În orașul Hațeg : ...în noaptea de 31 mai a.c., am reușit să prindem mai mulți indivizi care răspindeau manifeste comuniste“²⁶⁾.

Luptele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie—februarie 1933, conduse de Partidul Comunist Român, prin Comitetul Central de acțiune, au avut o mare influență asupra maselor largi populare, întărind combativitatea lor revoluționară. Minerii din Valea Jiului, cei din regiunea auriferă a Bradului, de la Uzinele de fier Hunedoara, de la Ate-lierele C.F.R. Simeria etc. au dus sub impulsul evenimentelor de la „Grivița“ acțiuni de solidaritate și de protest împotriva măsurilor de tot felul, care accentuau mizeria lor.

Comuniștii din județul Hunedoara au acționat în direcția creării unor secții ale organizațiilor de masă, inițiate, conduse, îndrumate sau influențate de Partidul Comunist Român. Pe această linie se înscrie activitatea desfășurată de Frontul plugarilor încă din 1933, Uniunea muncitorilor și țăranilor maghiari din România (MADOSZ), de Blocul democratic și altele. Platforma comună a programului adoptat de Frontul plugarilor și MADOSZ la conferința ținută la Băcia în 24 septembrie 1935, precum și acordul semnat în chip simbolic sub gorunul lui Horia și lângă mormîntul lui Avram Iancu, la Țebea, în 5 decembrie 1935, între Frontul plugarilor, Blocul democratic și Partidul socialist, constituie puternice acțiuni în vederea luptei pentru libertăți democratice, împotriva fascismului și războiului.

Vibrantelor chemări ale Partidului Comunist Român împotriva dictaturii regale, a dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, muncitorimea hunedoreană le răspunde prin acțiuni protestatare, unele ridicîndu-se pînă la grevă și acțiuni de sabotare a producției de război. În ciuda persecuțiilor de tot felul, organizațiile de partid de pe aceste meleaguri răspindesc în rîndurile muncitorilor, prin comuniști și alți luptători antifasciști, manifeste și chemări mobilizatoare prin care arătau : „Frați muncitori, nu mai lucrați pentru Germania, căci Hitler și Antonescu ne-au dus la cea mai neagră mizerie“.

După înfăptuirea insurecției armate, cînd în fața întregii țări stătea sarcina refacerii economiei naționale distruse de război, minerii Văii Jiului și Munților Apuseni, metalurgiștii de la Hunedoara și Călan n-au precupețit nici un efort pentru a da țării cît mai mult cărbune și metal. Descătușate, sub ferma și înțeleapta conducere a partidului, masele populare hunedorene participă cu elan revoluționar la înlăturarea prefectului și primarilor reacționari. La chemarea partidului „Totul pentru front, totul pentru victorie“, clasa muncitoare de pe aceste meleaguri răspunde la unison, dublînd zilnic producția de cărbune și metal.

În primăvara anului 1945, masele populare hunedorene își aduc aportul lor activ la instaurarea primului guvern democratic, care a deschis drumul revoluției populare, spre țelul noii vieți pe care o construim astăzi.

1. Arh. stat. Deva, fond. Prefectura județului Hunedoara, dos. 7/1920.
2. Arh. stat. Deva, fond. Societatea minieră Petroșani, dos. 21/1920.
3. Arh. stat. Deva, fond. Inspectoratul minier Petroșani, dos. 42/1920.
4. Idem, dos. 44/1920.
5. Arh. stat. Deva, fond. Prefectura județului Hunedoara, dos. 1610/1920.
6. Idem, dos. 2653/1920.
7. Arh. stat. Deva, fond. Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 12/1920.
8. Arh. stat. Deva, fond. Societatea minieră Petroșani, dos. 45/1920.
9. Arh. stat. Deva, fond. Inspectoratul general al minelor de cărbuni Valea Jiului, doc. 521/1921.
10. Idem, dos. 25, doc. 331/1922.
11. Arh. stat. Deva, fond. Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 78/1923, p. 2.
12. Arh. stat. Deva, fond. Parchetul județului Hunedoara, dos. 21/1924, p. 27.
13. Ion Frățilă, N. Wardegger, „Documente hunedorene din istoria mișcării revoluționare 1921—1944”, ed. 1971, p. 44.
14. Arh. stat. Deva, fond Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 27/1924, p. 18.
15. Arh. stat. Deva, fond Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 32/1924, p. 12.
16. Arh. stat. Deva, fond Prefectura județului Hunedoara, dos. 41/1924.
17. Arh. stat. Deva, fond Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 21/1924.
18. Ion Frățilă, N. Wardegger, op. cit., p. 38.
19. Arh. stat. Deva, fond Prefectura județului Hunedoara, dos. 17/1926.
20. Idem, dos. 8/1928.
21. Ibidem.
22. Arh. stat. Deva, fond Prefectura județului Hunedoara, dos. 40/1930.
23. Idem.
24. Arh. stat. Deva, fond Prefectura județului Hunedoara, dos. 144/1931.
25. Idem, dos. 608/1931.
26. Arh. stat. Deva, fond Parchetul tribunalului Hunedoara, dos. 608/1931.

NOUVEAUX TÉMOIGNAGES DOCUMENTAIRES SUR LA LUTTE DES OUVRIERS DU DÉPARTEMENT DE HUNEDOARA, GUIDÉS PAR LE PARTI COMMUNISTE, CONTRE LE RÉGIME BOURGEOIS-AGRARIEN

(R é s u m é)

L'auteur tente de mettre en lumière l'apport particulièrement important des ouvriers de la région de Hunedoara à la lutte contre l'exploitation, pour la défense des droits économiques et politiques.

La grève générale de l'automne 1920, la constitution des premières cellules communistes dans le département de Hunedoara après la création, le 8 mai 1922, du Parti Communiste Roumain, la lutte spécialement pénible au cours de la période de stabilisation relative du capitalisme, puis pendant la crise économique de surproduction de 1929—1933, la lutte contre le fascisme etc., constituent autant d'aspects reflétés sous leur véritable jour dans les documents d'archives analysés dans l'ouvrage.

Par sa relation détaillée des luttes des ouvriers de la région de Hunedoara, l'auteur cherche à mettre en relief le rôle des éléments révolutionnaires, communistes, l'action permanente des organes centraux du parti pour organiser et guider le puissant détachement du prolétariat de cette région. Afin d'illustrer les actions mentionnées, l'auteur a soin de fournir des témoignages documentaires, dont une grande partie est peu connue ou même inédite.